

תזריע

ויש לומר, אז אויף דעם ענין — דאס וואָס אַן אשה (חאָטש אויף איר איז ניטאָ די מצוה למול וכו' — כדלקמן) איז איינגעפירט בדוקא! אז זי זאל מסייע זיין צו מצות מילה, איז דאָ אַ כעין סמך ורמז¹ בפרשתנו:

בעצמם כו' (הובא גם במטה משה ח"ז עניני מילה פ"ד אות ה. ושם גם מתשב"ץ (קטו) שצ"ז. וראה מטה משה שם סדר המילה וברכותי' בתחלתו). ועד"ז בכללי המילה לר' יעקב הגוזר (ע' 64 בהוצאת ברלין-תרנ"ב. ירושלים תשל"א) ונושא אותו אשת בעל ברית בהדר לביהכ"ז.

ומשמע דעצם המנהג מקורו מהשתתפות האשה בסנדקאות כאשר בעל הברית — סנדק (וראה גם מהר"ל שם. כללי המילה שם ע' 66. מטה משה שם (אות ג) הרא"י שמביאין ממדרש תהלים (באבער) מזמור לה (וביליש שם). בברכ"י אני נעשה סיניקנוס לילדים, ועד"ז באור זרוע הלי מילה סק"ז. רוקח סק"ח. ועוד). וכן משמע בלקט יושר (לתלמיד בעל תרומת הדשן) י"ד ע' נב (ברלין תרס"ג), ושם נזכר מפורש "קבאטר" (אלא שהכוונה שם לסנדק).

וראה גם שרית יוסף אומץ (להחידא) ספ"ה. כתר שם טוב גאגין ח"ב סתרל"ט, תרס"ב (ושם גם בשורש ובפירוש המלה "סנדקוּת". וראה גם הערות באבער למדרש תהלים שם).

(4) להעיר מהשקוּט באגוד לולב וטוית ציצית והטלתן ע"י נשים (וטוּזיע (והדאה"ז) או"ח ר"ס יד (ס"ב) ובנ"כ שם. ושי"נ. מג"א סתרמ"ט סק"ח, ובפרמ"ג ומחצית השקל שם. ושי"נ).

(5) ראה מג"א שבהערה 1: הנשים רגילות ג"כ ללבוש בגדי שבת היינו לפי שזה הוא עיקר מצותם. וראה מחצית השקל ושערי תשובה שם. וראה שרית חת"ס י"ד ס"י קסב. ובמהר"ל שם: שהוא ואשתו תוך ל' לובשים בגדי שבת כשהן בעלי ברית. וראה בשאר ספרים שנסמנו בהערה 3 ולקמן הערה 17.

(6) להעיר משו"ת הרשב"א (ח"א ס"ט) — הובא לקמן בפנים — ככל דבר שיש קבלה ביד הזקנים והזקנות כו' רק שקבלו אותה דור אחר דור עד משה רבינו ע"ה אז עד הנביאים ופעמים יהי' הענין ההוא נרמז בכתוב.

א. ס'איז אַ מנהג ישראל, אַז ביים אריינברענגען אַ קינד לבריתו של אאע"ה זיינען זיך משתתף אַ זוג „קוואַטערס“ (איש ואשתו וכו'). די „קוואַטעריין“ ברענגט דעם קינד צום טיר פון ביהכנ"ס (אָדער חדר) וואו מ'איז מל דעם קינד, און דער „קוואַטער“ נעמט פון איר דעם קינד און ברענגט אים צום „כסא של אליהו“¹.

„מנהג ישראל תורה היא“² — איז מובן, אַז אויך אַט דער מנהג ביי אידן איז-„תורה היא“³.

(1) ראה מג"א ס"י תקנא סק"ג. פמ"ג שם. שערי תשובה שם. ובערוך השלחן י"ד סרס"ה סל"ה, ושם: ואשה מחזקת התנוק בכר או בכסת ובעלה לוקח מידה או בחור ובתולה והוא מוליכו למקום הכסא של אליהו. ובשרית לבושי מכלול (להר"י הובנער) ס"י חי אות מם (הובאו דבריו בספר ברית אבות (מונקאטש תרנ"ח) על הלכות מילה ס"ה אות כח בסופו): עכשיו חולקין כבוד יותר להקוואַטער וגם לפעמים לובש בגדי שבת ושמעתי דנקרא כן מלשון כבוד טיער דכבודו אצל הפתח כו' — משום דמפורז ממון על הבר"מ יותר מכל הכיבודין ע"כ חולקים לו כבוד (בעל"י התורה) ומנהג ישראל תורה הוא. וראה לקמן הערה 3.

(2) ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ושם: מנהג אבותינו תורה היא. ועד"ז במהר"ל הובא ברמא שו"ע י"ד שסע"י ס"ד. ובמנהגים ישינים מדורא ע' 153, והמנהג תורה היא. וראה ירושלמי פסחים פ"ד הא.

(3) ע"ד מקור מנהג זה — ראה רמ"א י"ד סרס"ה ס"יא (ממהר"ל): ואין לאשה להיות סנדק לתנוק במקום שאפשר. . . ומ"מ היא עוזרת לבעלה ומביאה התנוק עד בית הכנסת ואז לוקח האיש ממנה ונעשה סנדק. ובמהר"ל הלכות מילה קרוב לסופו: האשה שהיא בעלת ברית ליטול הילד מהילודת להוליכו לבית הכנסת להמול תוליכנו עד פתח בית הכנסת ולא תכנס אל תוכו להיות ג"כ סנדק לשם להמול הילד על ברכי' כו' ואמר דיש אנשים כשנעשו סנדקין ואין נשותיהן עמהם הולכים

דער פסוק „וביום השמיני ימול בשר ערלתו“ — מצות מילה — שטייט אין דער פרשה פון „אשה כי תזריע“ (ויל-דה זכר), וועלכע רעדט וועגן „תורת היולדת גו“¹⁰ און בהמשך צו דעם פסוק אשה גו עצמו גלייך נאך עס,

הגם אז די מצוה פון „וביום השמיני ימול“ איז דער חיוב וואס ליגט על האב¹¹ (למול את בנו), משא”כ אן אשה איז אין דעם ניט מחוייב, ווי די גמרא לערנט אפ¹² (ביז אז ס’איז דא א שקו”ט און מחלוקת צי אן אשה איז כשרה למול¹³) — אעפ”כ שטייט די מצוה אין דער פרשה וועגן א יולדת¹⁴, און וואו

ב. בכמה מקומות איז ביי אידן דער מנהג¹⁵ ניט צו נעמען אן אשה מעוברת אלס „קוואטערין“ (ברענגען דעם קינד לביהכנ”ס). און וויבאלד אז אזוי איז דער מנהג ישראל (בכר”כ מקומות¹⁶), איז מובן, אז אויך דאס האט אן ארט און „תורה היא“ (וכתשובת הרשב”א הידו-עה”ס¹⁸, אז אפילו א מנהג, קבלה ביד זקנים וזקנות כו’ קען מען עס ניט דוחה זיין מיט קושיות וכו’¹⁹).

אויף דעם מנהג (אז א מעוברת זאל ניט זיין קיין קוואטערין) ווערן גע-בראכט כמה טעמים²⁰ — צוליב סכנה, מחמת חשש עין הרע ועוד — אבער ע”פ הידוע אינעם גודל הדיוק במנהגי

דער פסוק „וביום השמיני ימול בשר ערלתו“ — מצות מילה — שטייט אין דער פרשה פון „אשה כי תזריע“ (ויל-דה זכר), וועלכע רעדט וועגן „תורת היולדת גו“¹⁰ און בהמשך צו דעם פסוק אשה גו עצמו גלייך נאך עס,

הגם אז די מצוה פון „וביום השמיני ימול“ איז דער חיוב וואס ליגט על האב¹¹ (למול את בנו), משא”כ אן אשה איז אין דעם ניט מחוייב, ווי די גמרא לערנט אפ¹² (ביז אז ס’איז דא א שקו”ט און מחלוקת צי אן אשה איז כשרה למול¹³) — אעפ”כ שטייט די מצוה אין דער פרשה וועגן א יולדת¹⁴, און וואו

(7 יב, ג.

(8) ובירושלמי (קידושין פ”א ה”ו) יליפין מכאן המצוה למול את בנו. וכ”ה במנין המצות שבריש ספר היד (ראה כס”מ ריש הל’ מילה). שאלות אחרי ס’ צג. חרדים (מ”ע מה”ת התלויות בראש הגוי) פ”ו. סמ”ג מ”ע כת. ועוד. וגם להבבלי (קידושין כט, א) שילפינן זה מהכתובי- (וירא כא, ד) „וימל אברהם את יצחק בנו“ [וברמב”ם בסהמ”צ מ”ע רטו יליף מהכתוב בלך (יז, ויד) הנאמר באברהם. ובחינוך (מצוה ב) למד מהכתוב בלך שם (וזאת בריתי גו) וממשיך: ונכפלה בסדר אשה כי תזריע דכתיב וביום השמיני גו] — הרי כמה עיקרי דינים במילה ילפינן מהכתוב בפרשתנו (ראה שבת קל, א”ב. קלה, סע”א. ועוד).

וראה לקו”ש ח”ל ע’ 53 ואילך.

(9) להעיר שבכמה ספרים נקראת כן כל הסדרה („אשה כי תזריע“) ברמב”ם הל’ תפלה פ”ג ה”ב. סדר תפלות שלו. חינוך שם, ובהכתרת למצוה ססו. ובס”י הרס”ג קריאת התורה נק’ „אשה“.

(10) לשון הכתוב פרשתנו יב, ז.

(11) כ”ה בירושלמי שם. סמ”ג שם. חרדים שם. ועוד. וכן משמע בשאלות שם. וברמב”ם במנין המצות שם הלשון „למול את הבן“. וראה לשונו בריש הל’ מילה שם, סהמ”צ שם, ובשאר מקומות שבהערה 8. ואכ”מ.

(12) קידושין שם.

(13) ראה ע”ז כו, א. תוס’ שם. טושו”ע ייד ר”ס רסד ובני”כ שם.

(14) ראה הנסמך לקמן הערה 16. ולהעיר מתיב”ע

עה”פ: וביומא תמיאני תשתרי וברא יתגזר בשר ערלתו. וראה לקמן בסוף השיחה. וש”נ.

(15) ראה ראב”ע עה”פ. וראה מראה הפנים לירושלמי שם. תורת כאן אות כת. לקו”ש ח”א שם (בהערה 26).

(16) להעיר משורת יוסף אומץ שם בנוגע אשה יולדת סנדק.

(17) כ”ה בספר ברית אבות על הל’ מילה ס”ה אות כו („מרגלא בפומי דנשי“). ושם הביא גם מלקוטי ספר. זוהר הברית (אונגוואר תרצ”א) ס”ט אות יג. ובמכתב עוז בתחלת הספר (מבעמחה”ס מנחת אלעזר).

(18) צריך ברור איך הוא בכל מקום.

(18*) נסמן לעיל הערה 6.

(19) ראה לשונו שם לפנ”ז: שאין משגיחין בחקירה כנגד הקבלה.

(20) בספרים הנ”ל (הערה 17).

(*) ראה לקו”ש ח”א ע’ 44 ואילך הערה 19, 26.

אונטערפירער) פירן די חתן²⁶ וכלה צו דער חופה²⁷.

און אויך בא דעם איז מנהג ישראל אז אשה מעוברת זאל ניט זיין די אונטערפירערין²⁸.

שטייט אין ספרים²⁸, אז די ביידע מנהגים בשייכות צו אן אשה מעוברת — אז זי זאל ניט זיין א „קוואטערין“ (ביי א ברית מילה) און ניט קיין „שושבינה“ (בא א חופה) — „חד מנהגא הוא“. עפ"ז איז פארשטאנדיק, אז דער טעם פון די ביידע מנהגים איז אויך חד הוא.

ד. ויש לומר דער ביאור בפש-טות²⁹:

הקב"ה נעשה שושבין (לאברהם) אבינו ותפס לו כבעל ברית (כ"י) שנאמר (נחמ"ט, יח) וכתר-עמו הברית. וראה מדרש הגדול ס"פ לך: תלתא שושבינן הו"ל לאברהם ענר כ"י. ולהעיר ממטה משה שם אית ד: מצאתי כתיב מעשה שבקשו לחסיד להיות בעל ברית ולהיות שושבין לחתן אמר כ"י.

(26) ראה ראב"ע שמות ד, כה: ומנהג הנשים לקרוא לבן כאשר יומל חתן. ובכללי המילה (שם ע' 64) ומלבישו לו לקטן כמ"כ בגדים נאים כ"י כיום חתונתו. ועד"ז במס"מ שם: ואח"כ מלבישין הילד מעיל כחתן כי נקרא חתן שנאמר חתן דמים למולות, ולוקח אותו האשה שהיא בעלת ברית כ"י.

(27) להעיר מפרסד (שער כג פ"ח — ע' חופה בסופו): והתית והמלכות חתן וכלה בתוך חופתם ע"י היסוד שהיו השושבין. וראה קה"י ע' שושבינים וע' שושבינן.

(28) כ"כ המנחת אלעזר במכתב עזו שם. (29) הביאור בהשיחה לא בא לקבוע ולהכריח שכצ"ל המנהג שמעוברת לא תהי' שושבינה או קוואטערין, כיא רק להסביר טעם המנהג — לדעת אלה שנוהגין כן.

לא עלתה בידי לברר מנהג חב"ד בזה. — והרי צער גדול הוא לאם המעוברת שלא תהי' שושבינה בחתונת בנה או בתה וכיו"ב (וגם) — מילתא דתמי' רבתי.

משא"כ באם תסובך גם היא (ובעלה) את החו"כ ועוד זוג (נוסף על הורי הכלה). וכלפי שמיא גליא מי מהם בגדר שושבינים ממש.

ישראל, איז מסתבר צו זאגן, אז דער מנהג איז ניט פארבונדן מיט א זיין טיקער סיבה אדער חשש (מצד סכנה להעובר וכיו"ב) נאר ער האט א שייכות און איז גוגע צום עצם ענין ומנהג פון קוואטער.

וי"ל — בנוגע צו טעמי המנהגים בכלל: פי' ודיוק הלשון „מנהג (ישראל) תורה היא“²¹: (א) דאס איז א זאך וואס האט א תוקף פון תורה ואין לשנות (ע"ד „מנהג אבותינו בדינו“, אל תשנו מנהג אבותיכם“²²). (ב) דער מנהג איז אויך א הוראה (תורה היא) אויפ'ן תוכן הענין המיוחד²³ (המצוה) אין וועלכן ער איז.

ג. ויש לומר הביאור בזה, ובהקדם: עד"ז (ווי ס'איז דער מנהג הנ"ל פון „קוואטער“ בא א ברית) געפינט מען אויך בא נשואי חתן וכלה (וואס תכליתם איז דער ענין פון פרו ורבו²⁴, הולדת בנים ובנות) — אז א זוג שושבינים²⁵

(21) ראה לעיל הערה 2.

(22) ראה ירושלמי פסחים שם.

(23) להעיר עד"ז מההסברה במצות הוכיח תוכית, דא"ז ענין ומצוה בפ"ע, כיא פרט בכל מצוה והמצוה שעלי' מוכיח. ועד"ז י"ל בהמצות שמצד חינוך.

ולהעיר גם מהשקו"ט — באיסורי דרבנן (שישנם באיסורי תורה) אם הוי עליהם שם האיסור דאורייתא או איסור דרבנן בפ"ע השווה בכלום. ועד"ז בחצי שיעור אם הוה לכל אחד שם בפני עצמו או הוא דין אחד בכל האיסורים (ראה בכל הנ"ל צפע"נ הל' איסורי ביאה פ"א ה"ז. וראה שם הל' שבת פ"א ה"ד. ועוד). ועד"ז באיסור לפני עיוור (ראה שו"ת צפע"נ (ירושלים תשכ"ה) סי' ה, ושי"ג). ראה בכהנ"ל לקוטי ביאורים (להר"י ש"י קארף) ח"ב ע' פנ ואילך. ושי"ג. ואכ"מ.

(24) עד שלדעת כמה הטעם שאין מברכין שהחינו בנישואין מפני שתכליתם פור' (ראה אנציקלופדי' תלמודית ע' ברכת הזמן ע' חמג, ושי"ג). וראה לקריש ח"ז ע' 174-5 ובהנמקו שם.

(25) להעיר ממדרש חזית הובא במהרי"ל הל' מילה שם (רוקח שם. ספר כללי המילה שם ע' 66)

„בשביל ספק הולד“³⁵.

און אזוי איז דער מנהג, ווי דער מנהג האריז“ל³⁴ אז א מעוברת נעמט דריי עופות.³⁶

עפ”ז איז מובן בעניננו — די צוויי מנהגים הנ”ל בקשר צו אן אשה מעוברת:

מנהג ישראל איז, אז סיי די שושבינין פון חתן וכלה סיי די קוואטערס ביי א ברית מילה — זאלן זיין דוקא צוויי — אן איש ואשה (אדער צוויי פון יעדערן)³⁷. און דערפאר איז דער מנהג ישראל ניט צו נעמען אן אשה מעוברת, ווייל דאמאלס איז דא נאך איינער — הולד (והראי), דער ולד דארף האבן א כשרה פאר זיך; ובמילא קומט אויס אז דא זיינען דריי שושבינין אדער קוואטערס, און עס איז אויך ניט בשוואה³⁸ מספר האנשים והנשים, וואס עס קען זיין אז אויך דאס איז נוגע.

ה. לכאורה קען מען אויף דעם פרעגן: די אונטערפירערין אדער קווא-

מען געפינט אין שו”ע³⁰ בקשר צום „מנהג כפרות בערב יום כפור“³¹, אז (בנוסף צו דער תרנגולת לכפרה פאר זיך) נעמט אן אשה מעוברת אויך א תרנגול לכפרה פארן עובר. ס’איז נאך וואס אין דעם גופא זיינען פאראן צוויי דיעות, צי ס’איז גענוג תרנגול אחד ותרנגולת אחת, ווייל אויב דער עובר איז א נקבה איז גענוג איין תרנגולת פאר דער מוטער און דעם עובר צוזאם מען³² (ווארום צוויי אנשים מתכפרים דורך איין תרנגול און צוויי נשים — דורך איין תרנגולת³³); אדער מ’דארף האבן דריי עופות — צוויי תרנגולות און איין תרנגול: איין תרנגולת פאר דער מוטער, און א תרנגול ותרנגולת³⁴.

(30) אירח סתרה ואדהיז שם ס”ג.

(31) כ”ה הכותרת דהסימן בשו”ע (וואדהיז) שם.

(32) כ”ה במהרי”ל הל’ ערב י”ב. הובא בב”ח.

שם. מט”מ ח”ה ס”י תלח. וכן הוא ברמ”א שם (ע”פ פירוש המגיא ופרי”ח שם). לבוש שם. ועוד.

(33) כן מפורש בלבוש, מגיא ואדהיז שם. וצ”ע בביתור הגריא שם דמבאר דברי הרמ”א בנוגע לעובר נקבה — „דקימא לו עובר ירך אמו“ (וראה גם פרמ”ג (א”א) שם). — דלכאורה, איך למה צריכה ליקח תרנגול בפ”ע אולי תלד זכר ולא אמרין בזה עובר ירך אמו? ראה דעת תורה למחרש”ם שם. ואולי כוונתו ע”ד המבואר לקמן בפנים סעיף ו. ואכ”מ.

(34) דעת האריז”ל הובאה במגיא שם משל”ה (רל), ריש ע”ב. י. דיעה הב’ בשו”ע אדהיז שם. ובב”ח שם: מצאתי העתק ממרדכי קטן עוברות צריכות ג’ כפרות. וכן משמע בדרכי משה שם (אות ב); ועוד נוהגין ליקח למעוברות ב’ תרנגולות ותרנגול א’ מספק שמא תלד בן או בתי. וכ”כ באל”י זוטא שם (סקיד) ואלי” רבה שם (סקיח).

(35) לשון אדהיז בסידורו בסדר כפרות (ולא הביא שם דיעה הא’). וראה דיוק הלשון במקומות הנ”ל, ובשער הכוונות, סידור האריז”ל, עפ”ח ושליה שם.

(36) לא חיישינן לתאומים (כמ”ש הב”ח שם ממרדכי קטן. פמ”ג שם) — כיון דמיעוטא הוא והמדובר הוא במנהג.

וצ”ע בזמננו דלפעמים רבות יודעים ברור אשר „תאומים בבטנה“, ועל בירור זה סומכים בנוגע לפקד”ג בשבת ויהי”פ וכיו”ב — איך תתנהג „בכפרות“, או שנאמר דכיון דלא שכיחא כר, ובפרט בנדודי דבלאהי”כ י”א לפטור כמה זכרים בתרנגול א’ כר.

(37) בנוגע לקוואטער — ראה הערה 1, 3. ולהעיר מלשון הטור ס”י רסה (מרב צמח גאון) ובפרישה שם סקי”ב. ובנוגע לשושבינים — קהלת יעקב הנ”ל. וברמ”א ייד”ס שם שצא ס”ג: כדרך ארצנו ששני אנשים מכניסין חתן תחת החופה.

(38) גם להגרי”א בשו”ע שם (הגיל הערה 33).

(*) כ”ה בשער הכוונות דרושי יו”ב בתחלתו. פ”ח שכ”ז פ”א. סידור האריז”ל — להר”ש מרשקוב — (ערב יו”ב סדר כפרות). ס”י קול יעקב. (**) ומה שהביא ממנהרי”ל הוא רק על עצם הענין „ליקח כפרה לעובר“. כמפורש בלשונו.

אז דער עובר איז משנה מציאות אמו, מוסיף אין איר מציאות באופן אז זי אליין ווערט גערעכנט ווי צוויי (דריי), און דעריבער דארף איר כפרה (אלס אן אשה מעוברת) באשטיין פון צוויי (און) לויט דער צווייטער דיעה, מצד דעם ספק, פון דריי עופות.

וי"ל הסברה בזה: ווען די מעוברת האט געגעסן דבר האסור און עס איז געווארן דם ובשר מבשרה און צריכה כפרה — איז אכילתה געווארן דם כו' פון לב האשה און פון לב העובר וכו'.

בסגנון אחר, כולל יותר: טאן א זאך וואס צריך כפרה קומט ע"י האדם וועלכער באשטייט פון אלע יונגע אברים וכו' וכולם מתכפרים, און אויב דאס איז אן אשה מעוברת האט זי אויך כל חלקי העובר בתור (נאך אירער א) ירך שזקוקים לכפרה.

דאס הייסט, אז דאס וואס זי נעמט א תרנגול שמא תלד זכר, איז נישט דער פאר ווייל דער תרנגול איז א כפרה פאר דעם עובר (טאמער איז ער א זכר), נאך דורך דעם וואס „תלד זכר“ איז איגלאי מילתא אז זייענדיק א מעוברת איז איר מציאות געווען אזא, וואס פאדערט אויך א תרנגול לכפרתה⁴¹.

ועפ"ז איז מובן, אז דאס וואס מ'נעמט נישט קיין אשה מעוברת אלס שושבינה אדער קוואטערין, איז נישט ווייל דער עובר (פאר זיך) איז א דריטער (שושבין אדער קוואטער), נאך ווייל די אשה מעוברת עצמה ווערט גערעכנט מער ווי אשה אחת, וכנ"ל.

טערין איז די מוטער (נישט דער עובר) — מיט וואס איז דאס אנדערש ווי ווען עס שטייען אונטער דער חופה נאך ווער, וואס מען איז נישט מקפיד אויף דעם.

איז דער חילוק בפשטות: די אנדערע זיינען דארט נישט אלס שושבין אדער קוואטער. משא"כ דער עובר, וואס איז א טייל פון דער מוטער, איז ער אויך במילא אלס (א טייל פון) קוואטער אדער שושבינה.

[ולהעיר עד"ז אין הלכה³⁹: דער דין „נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטילה“ איז דוקא ווען זיי זענען פאר- אייניקט אלע אלס עדות — „נתכוונו כולם להעיד“, אדער אז זיי זיינען (אויך) געקומען אין ב"ד להעיד; אבער ווען דער קרוב או פסול האט בשעת הראי' נישט מכין געווען להעיד וכיו"ב, איז עדותן (פון די אנדערע כשר'ע עדות) נישט בטלה, ווייל דער קרוב או פסול זיינען נישט אין דעם גדר פון אז עד].

ואי'. כד דייקת שפיר אין דעם ענין הנ"ל י"ל עוד: פון מנהג כפרות הנ"ל בנוגע אן אשה מעוברת, איז מובן —

נישט אז דער עובר ווערט פאררעכנט אלס א באזונדערע מציאות — ווארעם אויב אזוי איז נישט פארשטאנדיק; וואס פאר א „כפרה“ (וכיו"ב)⁴⁰ דארף האבן אן עובר במעי אמו? — נאך

(39) ראה טו"ש ח"מ ר"ס לו ובנ"כ שם.

(40) ראה מהר"ל ומ"מ שם: כשאחזו התרנגול בידו להתכפר בו, וראה השק"ט באל"י זוטא ואל"י רבה וביאורי הגר"א שם דהוי דוגמת קרבן חובה (וראה מחה"ש ופרמ"ג שם). וראה מטה אפרים שם סי'. [וראה שו"ע אדה"ז שם סי"א, מרמ"א ולבוש: וסומכין עליו ידיהם דוגמת סמיכה בקרבן (ומוסיף אדה"ז מלבוש שם) ושוחטין אותו מיד דתיכף לסמיכה שחיתה]. ובסידור אדה"ז מכתבי הארז"ל ושל"ה הנ"ל שם: ונקרא כפרה כמו שער המשתלח, ע"ש.

(41) ולהעיר מהשק"ט בגדר עובר ירך אמו (בהנסמן בביאור הגר"א שם. שד"ח כללים מע' ע' כלל סב. צפ"ע לטנהדרין פ, ב. בתוד"ה עובר. דעת תורה שם). ואכ"מ.

ח. אלע ענינים דלמטה ווערן
נשתלשל פון זייער שורש למעלה —
עד"ז בעניננו:

דער ענין פון שושבינין דאיש ואשה
בא א חתן וכלה דא למטה, נעמט זיך
דערפון וואס אזוי איז דאס געווען בא
חתן וכלה בשרשם ועיקרם — די
נישואין פון הקב"ה (כביכול) מיט אידן⁴⁵,
ביום חתונתו זה מתן תורה⁴⁶, זיינען
געווען⁴⁷ דערביי צוויי שושבינין:
שושבינא דמלכא — משה, שושבינא
דמטרוניתא — אהרן⁴⁸:

משה איז דער שושבין מצד החתן —
ער איז מקרב און ממשיך אלקות מלמע-
לה למטה צו אידן (בדוגמא, כביכול, ווי
דער שושבין של החתן וועלכער פירט
דעם חתן צו דער כלה); און אהרן איז
דער שושבין מצד הכלה — ער איז
מעלה און מקרב אידן מלמטה למעלה,
ביז א זיי זאלן נתייחד ווערן מיטן אוי-
בערשטן (בדוגמא צו דער שושבינה פון

ז. עס פאדערט זיך אבער נאך
ביאור, וואס מאיז מדייק צו נעמען אן
איש ואשה דוקא:

בשלמא ביי שושבינין דחתן וכלה י"ל
אז דאס איז כנגד החתן והכלה⁴⁹; אבער
וואס איז דער דיוק צו נעמען דוקא אן
איש ואשה ביי קוואטער (דברית מילה)?
וכנ"ל (סוף סעיף ב) איז מסתבר, אז
דער דיוק האט א שייכות „תורה“ צום
תוכן ענין פון מילה.

י"ל (בדא"פ) בהקדם ביאור הענין פון
שושבינין ביי א חתן וכלה:

ענינים פון שושבינין בפשטות איז⁵⁰:
היות אז חתן וכלה זיינען ביז איצט
געווען פרעמד און ווייט איינער פון
צווייטן, און דערפאר איז פאר זיי שווער
(מצד הבושה וכו') צו איבערשטעלן זיך
מיטאמאל אין א מצב פון קירוב וכו' ביי
זייער חתונה — דעריבער דארפן זיי
האבן דעם סיוע פון שושבינין, וועלכע
זיינען רעים⁵¹ צו דעם חתן און צו דער
כלה, כדי זיי תומך זיין, מחזק און
מעודד זיין אין דעם קירוב זל"ז.

און דאס איז דער טעם אויפן מנהג
ישראל אז די שושבינין זאלן זיין אן איש
ואשה — און א זוג נשוי — ווארום
ס'איז מובן ופשוט, אז אויף צו מעודד
זיין דעם חתן איז מתאים אן איש, און א
נשוי, וועלכער איז שוין דורכגעגאנגען
ענין הנישואין; ועד"ז די שושבינה פאר
דער כלה — אן אשה נשואה.

(45) וכל שיר השירים מיוסד ע"ז, כידוע במדרשי
חז"ל.

(46) שה"ש ג, יא (פרשי' שם). תענית כו, ב
במשנה. וראה פרשי' יתרו (יט, יז) ממכילתא:
לקראת האלקים, מגיד שהשכינה יצאה לקראתם
כחתן היוצא לקראת כלה. ובכ"מ במדרשי חז"ל.

(47) ראה מט"מ חלק ג' בהכנסת כלה (פי"א סוף
אות א): ועוד שכל המנהגים של חתן וכלה אנו
למדן ממ"ת שהשם ה' מראה עצמו כחתן נגד כלה
שהם ישראל כמש"כ התשב"ץ סי' תסו. ולכך
מכניסין אותם תחת החופה כויתיצבו בתחתית ההר.
ובתו"א (צח, סע"ד) מתרץ עפ"ז למה שינו הסדר
להקדים חופה לקידושין.

וראה מט"מ שם (ריש אות ב) הנהגות בשושבינים
„זורקין נרות דולקות כ' רמז למ"ת שנאמר (יתרו
יט, טז) ויהי קולות וברקים. ועוד.

(48) ראה זח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א
(ברע"מ). נג, ב. ערה, ב. וראה (ובהבא לקמן) ע"ד
החסידות בהנסמן לעיל הערה 43. אה"ת משפטים
ע' אישח ואילך. ספר הערכים חב"ד ח"ב ע' כו
ואילך, לו ואילך, וש"נ.

(42) ראה כתובות יב, א. וראה קה"י הנ"ל.

(43) בכל הבא לקמן ראה תו"א פא, א. אה"ת
תצוה ע' איתקסג ואילך. וש"נ.

(44) „בפרש"ם פ"ט ד"ב דף קמ"ד ע"ב הביא
דמתרגמינן בש"ב סי' טז טז רעה דוד שושבינא
דדוד“ (אה"ת שם). וראה סנהדרין פ"ג מ"ה
ובפיה"מ להרמב"ם שם.

ענין השמחה נעמט זיך דערפון וואס עס טוט זיך אויף א דבר חדש — און דאס איז דער ענין פון א חתונה: ווען אן איש און אשה, וועלכע זיינען געווען אָפּגע-טיילט און ווייט איינער פון צווייטן פון זינט זיי זיינען געבאָרן געוואָרן (וואָרום בעצם איז דאָך יעדער איינער א פּלג גופא⁵²) — און די שושבינין ברענגען זיי צוזאַמען, צו א קירוב ויחוד — רופט עס אַרויס א שמחה נפלאה.

ועד⁵³ ברוחניות הענינים: מצד ירידתה למטה, איז די נשמה געוואָרן (כאילו ווי) נפרד ורחוק פון דעם מצב און דרגא פון איר יחוד ודביקות מיטן אויבערשטן, ווי די נשמות בהיותן למעלה; און ווען אידן ווי זיי געפינען זיך למטה ווערן דבוק ומיוחד מיטן אוי-בערשטן דורך תורה ומצוות (און זיי זיינען מברך ומעלה די ענינים הגשמיים, די ניצוצות הקדושה וואס ירדן ממדרי-גתם ונתרחקו און געפינען זיך למטה אין זיי) — ווערט דורכדעם אויפגעטאָן א שמחה נפלאה.

ו"ל אז דאָס איז דער טעם וואָס מתן תורה ווערט אָנגערופן „יום חתו-נתו וביום שמחת לבו“⁵⁴: פאָר מ"ת איז געווען די גזירה אָז „עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליו-נים“⁵⁵; און במ"ת, ווען עס איז געווען די חופה וקדושין⁵⁶ פון דעם אוי-

דער כלה, וועלכע פירט איר צום חתן⁵⁷.

און דער צורך פון די שושבינין ביי דעם יחוד פון הקב"ה מיט אידן איז מפני זה וואָס די נשמה פון א אידן, איז ירדה בריחוק גדול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא אינעם העלם והסתר פון וועלט, און עס איז דאָ דער הרגש הכושה והיראה (בעת הקירוב) פון גדלות האל, דער רוממות פון דעם אוי-בערשטן.

און דעריבער דאָרף מען האָבן א שושבין מצד ה"כלה", מצד אידן, וואָס מדריגתו וענינו ופעולתו איז בחי' אשה (עושה רצון בעלה) — צו מעלה זיין די אידן צום אויבערשטן; און א שושבין מצד החתן, וואָס מדריגתו וענינו ופעולתו איז בחי' איש (והוא ימשול בך) — צו ממשיך זיין אלקות מלמעלה למטה צו און אין אידן.

ט. און דאָס איז אויך דער טעם וואָס די שושבינין זיינען פאַרבונדן מיט דער שמחה בעת הנישואין⁵⁸, וואָרום⁵⁹ דער

(49) ראה עירובין יח, ריש ע"ב: ויביאה אל האדם למלד שעשה הקב"ה שושבינות לאדה"ר מכאן לגדול שעשה שושבינות לקטן. וראה פרש"י שם (ובנרכות סא, א) ואבות דר"נ (פ"ד, ד בסופו): שושבין. ובשנינו לשון קצת. וראה ב"ר רפ"ח. ולכאורה באדה"ר לא ה"י שייך הענין דריחוק מקום (שהרי ה"י עצם מעצמי — בראשית ב, כג) — ראה לקמן בפנים, ולא בושה (דולא יתבוששו — שם, כה), ועכ"ל שהיא שושבינות מסוג אחר (ראה בנין יהושע לאדרי"ג שם).

ובכ"ר פ"ח, יג: מיכאל וגבריאל הם היו שושבינין של אדם הראשון. ובפדר"א ספ"ב: והיו מלאכי השרת כמו שושבינים המשמרים את החופות, ויבדיל שם (אות נח) שהו"ע אחר בשושבינין.

(50) ראה גם ת"א ק"א, א ואילך. המשך זאת חנוכת המזבח תרי"מ פ"י (ס"ע יג ואילך).

(51) ראה גם מאמרי אדה"ר — אתהלק לאזניא בתחלתו ד"ה ענין הילולא דרשב"י.

(52) זח"ג ז, ב, קט, ב, רצו, א. וראה יבמות (סג,

א): אינו אדם (לכאורה ה"ז עוד פחות מפלג גופא⁵³).

(53) ראה ת"א פא, א. ובמשנה תענית שם זה בנין בית המקדש (שבו ה"י השלימות דושכנתי בתוכם). וראה אוה"ת תצוה ע' איתרנט.

(54) והסדר: בתחלה כלולים עליונים ותחתונים

במצואות אחת ואח"כ יובדל ג"ו ועד מ"ת כ"ו.

(54*) תנחומא וראו טו.

(55) ראה במדבר פ"ב, ח בסופו. ת"א שבהערה

שולחן ערוך⁵⁹, אז „תחלת כניסת נפש זו הקדושה“ איז „במצות מילה“⁶⁰.

און דעריבער כשם ווי די שושבינין באַ חתן וכלה זיינען אַן איש ואשה, ווייל ענינים איז צו מסייע זיין אין דעם קירוב ויחוד — דער שושבין מצד החתן און די שושבינה מצד הכלה — עד"ז איז אין שרש הענין פון חיבור פון איש ואשה, אין דעם יחוד פון דעם אויבערשטן מיט אידן, וואָס קומט בגלוי באַ אַ ברית מילה, דריקט זיך דאָס אויס (לויט דעם מנהג ישראל) אין די קוואַטערס (כעין שושבינין) וואָס באַשטייען פון אַן איש ואשה, וואָס בתוכם וענינים ברוחניות איז איש מרמז אויף דעם שושבין מצד המלך, מצד דעם אויבערשטן, און אשה — אויף שושבינא דמטרוניתא, מצד די אידן.

און דעריבער דארפן אויך ביי ברית מילה זיין (אזוי ווי שושבינין ביי אַ חתונה) דוקא אַן איש און אַ אשה.

יא. עפ"ז איז אויך מובן פאַרוואָס שמחה איז אַן ענין עיקרי ביי ברית מילה (פונקט ווי דאָס איז ביי אַ חתונה), וואָס מ'געפינט דאָס ניט אויף אזוי פיל ביי אַנדערע מצות וכדו"ל⁶¹ אַז שש אנכי על אמרתך מיינט עס מצות מילה (כאַטש עס דאַרף זיין באַ יעדער מצוה „עבדו את ה' בשמחה“⁶²) ביז אַז די גמרא⁶³ זאָגט, אַז דאָס איז דער טעם וואָס מ'איז מל לשמונה „מפני מה אמרה

בערשטן מיט אידן, איז בטל געוואָרן די גזירה, עס איז געוואָרן דער חיבור ויחוד פון דעם אויבערשטן מיט אידן ווי אידן געפינען זיך אין וועלט דאָ למטה, (ועל ידם מיט כל עניני העולם), און דערפאַר איז דאָס — „שמחת לב“.

י"ד. ע"פ כל הנ"ל איז אויך מובן דער תוכן ענין פון קוואַטער באַ אַ ברית מילה, און שייכותו צו דעם ענין השושבינין באַ אַ חתונה:

די שלימות ופנימיות ענין היחוד פון דעם אויבערשטן מיט אידן ווערט אויפֿ־געטאָן דורך ברית מילה; דעמאָלט טוט זיך אויף דער ענין פון „בריתי בבשרכם לברית עולם“⁶⁴, אַז דער ברית פון אַ אידן מיטן אויבערשטן איז חתום אין בשר הגשמי פון אַ אידן.

ד.ה. אַט דער חידוש פון מ"ת, טוט זיך אויף באופן גלוי באַ ברית מילה, אַז „עליונים“ (רוחניות) זיינען יורד „למטה“, און „תחתונים“ (גשמיות) זיינען עולה למעלה, ביז אַז דער גוף הגשמי פון אַ אידן ווערט, כביכול, בברית מיט דעם אויבערשטן.

[וואָרום דער קישור וחיבור פון אידן מיטן אויבערשטן דורך אַנדערע מצות — וואָס יעדער מצוה איז (מלשון) צוואַת וחיבור⁶⁵ — איז ניט נִיכר אויף אזוי פיל אין דעם גוף האדם וואָס איז מקיים אַ מצוה ווי דאָס איז ביי דער מצוה פון מילה⁶⁶].

וואָס דאָס גיט אויך אַ תוספת ביאור אין דעם וואָס דער אַלטער רבי זאָגט אין

(59) א"ח מהד"ת סו"ד. וראה לקו"ש ח"כ (ע') 246-7 המקור לזה.

(60) ראה בארוביח לקו"ש ח"י ע' 45 ואילך.

(61) שבת קל, א ובפרש"י ותוס' שם ד"ה שש. ועייג"כ מגילה טז, ב. כתובות ח, א. ועוד. וראה לקו"ש ח"ז ס"ע 306 ואילך.

(62) תהלים ק, ב. וראה רמב"ם סוף הל' לולב.

(63) נדה לא, ב. ובמדרש לק"ט פרשתנו עה"פ.

(56) לך יו, ג.

(57) לקו"ת בחקותי מה, ג ובכ"מ.

(58) להעיר מתנאי קרא ר"ה להבין מ"ש בפע"ח.

תורה מילה לשמונה שלא יהו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים" (און ווי פארשטאנדיק פון מפרשים⁶⁴, לערנט מען דאס אפ פון דעם וואס די תורה שטעלט אריין, "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" בפרשתנו גלייך נאך דעם וואס דער פסוק פירט אויס וועגן טומאת לידה שמסתיימת בשבעת ימים),

ווארום דער ענין השמחה וואס ווערט מצד אן ענין פון התחדשות, ווי ביי חתונה וואס עס ווערט אויפגעטאן א דבר חדש, אז יעזוב⁶⁵ איש את אביו גוי' ודבק באשתו והיו לבשר אחד, כנ"ל, איז דאס בשלימות ביי מצות מילה, וואס עס טוט זיך אויף דער פנימיות'דיקער חיבור ויחוד פון (איש ואשה) דעם אויבערשטן מיט אידן, בריתי בבשרכם לברית עולם.

[וי"ל אז בא אן אשה איז אדרבא — וויבאלד אז "כמאן דמהילא דמיא"⁶⁶ ווערט דאס אויפגעטאן גלייך בא דער לידה]⁶⁷

און דורך דעם קיום פון די ביידע מצות הנ"ל — פו"ר (וואס איז דער תכלית פון חתונה — נשואי איש ואשה) און מצות מילה — איז מען זוכה בקרוב ממש צו דער גאולה האמיתית והשלימה ווען עס וועט זיין די שלימות אין מילה — "ומל⁶⁸ ה"א את לבבך ואת לבב זרעך" און די שלימות ב"נשואין (פון) אידן מיט'ן אויבערשטן) שנאמר⁶⁹ כי בועלך עושיך"⁷⁰, און דעמאלט וועלן זיין די שושבינים — "משה ואהרן יהא עמנו"⁷¹.

(משיחות חמשה עשר בשבט)

(וש"פ יתרו ה'תשמ"א)

שייכת למצות מילה, כ"א לפי שאסורין בתשמיש (פרשי נדה שם). כי מכיון שתוכן ענין המילה "החתונה" היחוד דאיש ואשה, הקב"ה עם בניו, הרי צריך שיהי' גם כן באיש ואשה למטה, שלימות ענין הנישואין ("ודבק באשתו והיו לבשר אחד" —

בראשית ב, כד) בהולדת בנים ובנות.

(68) נצבים ל, ו. וראה אגה"ק ס"ד.

(69) ישעי' נד, ה.

(70) שמור ספטי'ו. לקו"ת שה"ש מח, א"ב. ועוד.

(71) תוד"ה אחד (פסחים קיד, ס"ב). וראה יומא

ה, ב.

(64) ראה חדא"ג שם. וראה כלי יקר ואוה"ח ריש פרשתנו. ועוד. וראה מפרשי הע"י שם.

(65) בראשית ב, כד.

(66) ע"ז כו, א.

(67) ועפ"ז יובן הצורך שגם "אביו ואמו יהיו שמחים ולא יהיו עצבים", אף שהעצבות שלהם אינה

תזריע ב

אן עוון א רושם ביז עס זאל זיין ניכר
„בעור בשרו“, ווייל „מין במינו אינו
חוצץ“],

נאר עס איז בלויז וואס ס'איז פאר-
בליבן „פסולת“ ורע אין זיין חיצוניות —
„בסוף לבושו“, און דערפאר ווערט
דערפון א נגע „בעור בשרו“ (דוקא).

דערמיט איז דער אלטער רבי אויך
מבאר פארוואס „מצות נגעים אינו נהוג
בזמננו זה אחר החורבן מפני שאינן
מצויין כלל כו' אך מעשה נסים הם“ (ווי
ער ברענגט פון רמב"ם) — ווייל ס'איז
„אינו בנמצא אצלינו“ אזעלכע וואס זאלן
ניט האבן קיין רע בפנימיות, „שאף
הצדיק והטוב עדיין הרע קצת
בפנימיות“, ובמילא איז דער רע ניט
גורם קיין נגעים.

ב. דארף מען פארשטיין:

חז"ל זאגן¹⁰ אז דער ענין הנגעים
קומט אלס עונש אויף חטא לשון הרע,
וואס איז א חטא חמור ביותר, ביז ער איז
שקול כנגד די ג' עבירות וואס „יהרג

א. אין אנהויב פון פרשת נגעי אדם
שטייט: „אדם כי יהי בעור בשרו גו'“.
דער פסוק נוצט דא דעם תואר „אדם“,
וואס איז דער שם המעלה פון אידן (און
דער העכסטער תואר פון די פיר
תוארים אדם איש גבר אנוש)².

איז ידוע די שאלה: ווי קומט עס, אז
בשעת מ'האלט ביי דער דרגא פון
„אדם“ זאל ביי אים זיין „בעור בשרו
שאת גו'“, נגעים — וואס טומאת צרעת
איז פון די טומאות הכי חמורות, און
חז"ל³ זאגן אז „מצורע חשוב כמת“?

איז מבאר דער אלטער רבי⁴, אז היא
הנותנת: דוקא דערפאר וואס עס רעדט
זיך וועגן איינעם וואס איז אין דער
דרגא פון „אדם“ — וואס איז א
„מדריגה גדולה . . שלימו דכולא“ —
איז ער לוקה בצרעת:

דער ענין הנגעים „בעור בשרו“
ווייזט, אז דער רע וואס איז גורם דעם
נגע (ובמילא — דארף ער זיין בדוגמתו)
איז ניט אין (דער פנימיות פון) דעם
מענטשן

[דער אלשיך⁵ איז מבאר, אז ביי
רשעים, וואס „עיקרן טומאה“, מאכט ניט

(8) ראה גם אלשיך שם (אבל לא הביא דברי הרמב"ם).

(9) סוף הלכות טומאת צרעת (ראה סד"ה אדם כי יהי הנזיל (הערה 6), שהכוונה בלקו"ת היא למ"ש הרמב"ם בהלכה זו „אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא הי' בישראל“. ומש"כ בלקו"ת „כמ"ש הרמב"ם קאי אלפניו „שאינם מליחות המצויים“, ולאחזיז מבאר שמצות נגעים כו' אינם מצויים כלל כו' — אבל מפורש ברמב"ם (הל' טומצ' פי"א ה"ז) דנוהגת בפני הבית ושלאל בפני הבית. — וראה תו"ש שמות מילואים סח" הדעות בזה. — וראה פיה"מ נגעים פי"ב מ"ה. מורה נבוכים ח"ג ספמ"ו. לקו"ש ח"ח ע' 136 הערות 35-36. וראה לקמו ע' 72 הערה 36. ע' 75 הערה 53.

(10) ערכין טו, ב. — בערכין שם (טז, א) „על שבעה דברים כו'“, אבל ברמב"ם שם הובא להלכה רק „להזהירן מלשון הרע“.

(1) פרשתנו יג, ב.

(2) זהר פרשתנו (מח, רע"א. ובכ"מ). וראה ספר הערכים חב"ד כרך א ערך אדם סעיף ט. וש"נ.

(3) ראה זהר שם. אלשיך ריש פרשתנו. וראה לקו"ת פרשתנו ככ, ב (ובהגהות לשם באוה"ת ויקרא ע' רנב).

(4) דמחזץ למחנה מושבו, מחזץ לג' מחנות, ולא יהו (אפילו) טמאין אחריו יושבין עמו (פרשתנו יג,

מה. תוי"כ ורש"י עה"פ. פסחים סז, א).

(5) נדרים סד, ב.

(6) לקו"ת פרשתנו שם. סד"ה אדם כי יהי תריסין, תרע"ה. וראה בכ"ז גם אלשיך שם.

(7) שם.